A német célnyelvi fejlesztés támogatásának lehetősége a papírszínház pedagógiai alkalmazásával. Felmérés német nemzetiségi óvodapedagógusok körében

Márkus Éva – Svraka Bernadett
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

Bevezetés

A tanítási-tanulási folyamat sikerének kulcsa a megfelelő tanulási módszerek kiválasztása. Napjainkban ez még nagyobb kihívás, mert a mai kor gyerekeit egyre nehezebb lekötni a hagyományos pedagógia eszközökkel. Ehhez nyújt segítséget a papírszínházas mesélés, mely a mesekönyveket színházzá alakítja. Az előadásban rejlő lehetőségeknek a pedagógusok kreativitása szabhat határt. A történetek varázsa megmozgatja a gyermekek fantáziáját, fejleszti kommunikációs készségüket. Így van ez a célnyelvi kommunikációval is. Idegen nyelvi foglalkozásokon külön előny, ha papírszínházat használunk, mert a mesés szövegkörnyezet, a rímek, ritmus kapaszkodót jelentenek az idegen nyelvű szöveg értésében, a nyelvi, nyelvtani elemek rögzülésében.

Kutatásunk célja ezen irányultságok bizonyítása. Kíváncsiak voltunk arra, hogy mennyire terjedt el a papírszínház a német nemzetiségi nevelésben-oktatásban. Feltevésünk szerint ennek a módszernek a használata nagy hatással van a célnyelvi fejlődésre.

Magyarország német nemzetiségi óvodapedagógusait kérdeztük a témában vélekedéseikről. Erre a célra kérdőíves kikérdezést terveztünk. A megkérdezettek válaszai közötti összefüggések vizsgálata során meglepő következtetésre is jutottunk. Felmérésünk eredményeinek bemutatásával ösztönözni szeretnénk a pedagógusokat a papírszínház célnyelvi fejlesztésben való használatára.

1. A papírszínház eredete

„A VIII. században Japánban buddhista hittérítők jelentek meg", és „szövegeket kezdtek el nyomtatni annak érdekében, hogy érdekesebbé tegyék a történeteiket, amiket illusztráltak is. Így az olvasni nem tudók számára is érthetőbbé váltak a tanítások". A képek először tekercseken voltak, majd „papírlapokra kerültek, amiket egy fakeretbe illesztettek bele. Az 1920-as évek végén jelent meg a ma ismert kamishibai". A japán szó „jelentése 'papírszínház', ami a kami 'papír' és shibai 'színház' szavakból tevődik össze (...). Ebben az időben a szegényebb rétegek szórakoztatását szolgálta. A Japánban elterjedt papírszínház az 1970-es években jelent meg Európában. Hazánkban a Csimota Könyvkiadó jóvoltából 2009 óta van jelen a kamishibai" (Csányi és mtsai. 2016, idézi Nagy-Jónás–Svraka 2020: 326–327). A papírszínházi mesék képei elmesélnek egy történetet, „az illusztrációk életre keltik a mesék egy-egy elemét, egy csipetnyi kreativitással izgalmas előadásokat lehet szervezni a gyermekeknek az óvodában vagy akár a családban" (Bereczkiné Záluszki 2018: 90).

A papírszínház lényege, hogy egy fakeretben vagy papírkarton keretben illusztrációkat mutatunk meg egymás után, és ezzel párhuzamosan elmesélünk egy történetet. A mesélő, adott esetben a pedagógus egyszerre szórakoztat és tanít. A képekkel kísért mesék hatnak a gyerekek érzelmi fejlődésére, miközben „kognitív képességeiket" is fejlesztik, személyiségfejlődésükre is jótékony hatással vannak. Egyszerre épít az individuális szinten

működő fantáziára és a csoportos, „közös élmény” szociális hatásaira (Csányi és mtsai. 2016, idézi Nagy-Jónás–Svraka 2020: 328–329).

2. A papírszínház alkalmazása a nevelésben-oktatásban

Ha a mesélő, az óvodapedagógus könyvből meséli a történeteit, a képek a gyermekek, a hallgatóság számára nem láthatók. A papírszínház ellenben jól látható. A fakeret a mesének/történetnek színházi jelleget kölcsönöz. A keret alkalmas arra, hogy a hallgatóság figyelmét fókuszálja. Egy mese körülbelül 20 lapból áll. Óvodában kezdetben csak 6 lapot használjunk. Célnyelvi fejlesztés esetében elegendő lehet 1 lap is, amely például egy állatot ábrázol. A keretbe bújtatott lapok az adott történet egy-egy lényeges pillanatát ábrázolják. A hátoldalon a mesélő számára látható az előlapon található illusztráció, és itt olvasható a mese szövege is. Közös és interaktív élményt nyújt, mert a gyerekek is hozzá tudnak szólni, be tudnak kapcsolódni a mese egyes pontjain (Csányi és mtsai. 2016; Gruschka–Brandt 2016).

A papírszínház használatával „színesedik a gyerekek fantáziája, bővül az aktív és passzív szókincsük, fejlődik a szöveg- és beszédértésük is. Szociális szempontból is lényeges a közös mesehallgatás, fejlődik a gyerekek önfegyelme, és növekszik a figyelemterjedelmük is. A mesék által észrevétlenül tesznek szert új tudásra”. „Sokkal játékosabb a könyvekkel való ismerkedés folyamata, ha a papírszínházat hívjuk segítségül. A gyermekek szókincsének bővülése vagy a történetek – esetleg fokozatosan csökkentett mennyiségű – képpel támogatott megértése jó előszobája az értő olvasás kialakításának” (Makkai 2011, idézi Nagy-Jónás–Svraka 2020: 331–332).

Az óvodában a gyerekek a történetek hallgatása során gyakran kérdeznek. Ha a mesélő úgy irányítja a válaszadást, hogy a válaszokban újra elhangozzanak a szövegben hallott új kifejezések, segíthet ezek rögzítésében. Célnyelvi fejlesztésben az új szavakat, rövid mondatokat elismételhetik a gyerekek. Fontos eközben minden érzékszerv bevonása. A látás, hallás mellett a tapintás, ízlelés, szaglás bevonása. Használhatunk plüssállatokat a korábban említett állatos példánál a tapintásra, és megízlelhetjük közösen az állatok kedvenc táplálékát, például a kutya esetében megszagolhatjuk és megkóstolhatjuk a kolbászt. A „*Hund weg.*” egyszerű, kétszavas német mondattal és azzal, hogy a gyermek becsukta a papírszínház ajtaját, már önállóan elmesélte célnyelven az első történetét (Gruschka–Brandt 2016: 24–25). A kreatív gondolkodás fejlesztésére is alkalmas a papírszínház, például ha egy felolvasott mese folytatását közösen továbbgondoljuk. A gyerekek rajzot készíthetnek a történethez. Ez a művészeti nevelés részeként fejleszti a finommotorikus készséget, az eszközhasználatot és a fantáziát (Csányi és mtsai. 2016).

Az iskolában szinte minden tantárgynál megjelenhet támogató eszközként, és a tantárgyak közötti tudástranszfert is erősíti. Élő idegen nyelv műveltségterületen is jól használható, mert több mese is elérhető angolul, franciául, németül. Idegen nyelvi órákon külön előny, ha versből vagy verses meséből készült papírszínházat használunk, mert a rímek, a ritmus kapaszkodót jelentenek a szövegértésben, a nyelvi, nyelvtani elemek rögzülésében (Csányi és mtsai. 2016).

„A mesélési módnak és a fokozatosságnak kitüntetett szerepe van az illiterális környezetből, nyelvi hátránnyal érkező, netán a magyart nem is elsődleges nyelvként használó gyerekek körében. Emellett ott is, ahol a szociokulturális közeg nem járul hozzá a kidolgozott nyelvi kódok értelmezéséhez és használatához; esetleg a magyar nyelvi közegben való mozgás okoz számukra problémát. A képekkel támogatott mese könnyebben követhető. A legfontosabb, hogy érdekeltté tegyük tanítványainkat az olvasástanulásban; fejlesszük általa beszédhallásukat és -értésüket, szövegértésüket, nyelvi kompetenciájukat” (G. Gődény 2020: 210–211). „Ezek a gondolatok is érintkeznek a célnyelvi fejlesztéssel, hiszen az idegen nyelvben is „nyelvi hátrányban” mozognak a gyerekek. A képekkel támogatott mese tehát számukra is könnyebben követhető” (G. Gődény 2020: 209).

„A papírszínház az olvasási képességek fejlesztésében is részt vehet. A keret és a lapok mögött megbújó felolvasó szerepében a hangos olvasástól ódzkodó, szorongó gyerekek is szívese(bbe)n vállalkoznak felolvasásra a tapasztalatok szerint" (G. Gődény 2020: 211). „Az írásbeli szövegalkotás elsajátításában is segíthet a papírszínház. A közös meseírás az írásbeliséggel való élményszerű találkozás módja; már egészen korán elkezdhető, akkor is, amikor a gyerekek még nem is tudnak írni. A közösen írt mese tanítói lejegyzése az írás funkciójával kapcsolatos örömadó tapasztalat" (G. Gődény 2020: 212).

A gyermekközpontú és élményt adó korai célnyelvi és irodalmi nevelés megvalósításához elengedhetetlen a pedagógushallgatók megtapasztaláson alapuló, saját, pozitív élményszerzése. A képzés feladata a célnyelvi gyermekirodalmi és szakmódszertani felkészítés mellett a pedagógusjelöltek kreativitással és mesékkel – mesemondással, mesealkotással – kapcsolatos kompetenciáinak fejlesztése és támogatása (Kovács–Trentinné Benkő 2003; Trentinné Benkő 2014, 2015, 2017).

3. A célnyelvi fejlesztés lehetőségei

A célnyelven történő mesehallgatás fejleszti a célnyelvi kommunikatív kompetenciát, célzottan bővíti például a szókincset, fejleszti a hallás utáni értést, segít az idegen nyelvhez való pozitív viszony kialakításában, megszeretteti, közel hozza azt a gyermekhez (Trentinné Benkő és mtsai. 2021: 42). Koragyermekkorban különösen jól használható minden nyelvi szinten. A gyerekek játékosan tanulnak. A mesék megmozgatják a gyerekek fantáziáját, előhívják a kreativitásukat (Árva 2019: 15). A papírszínház erősíti a gyerekek motivációját, leépíti a gátlásaikat, ami a célnyelvi nevelés-oktatás területén különösen fontos. A nemzetiségi oktatásba a gyermekek ma már nem nemzetiségi anyanyelvi tudással érkeznek. A nemzetiségi anyanyelvet az intézmény feladata megtanítani nekik – „második nyelvként". A tartalom vizuális megjelenítése segít a gyerekeknek az idegen nyelven hallott történet megértésében, és leköti a figyelmüket (Márkus–Gölcz 2018: 57).

A papírszínház nevelésben-oktatásban történő megjelenése, betöltött szerepének növekedése és szélesebb körben történő elterjedése hozzáadhat az oktatás minőségének javulásához.

A Csimota Kiadó a Papírszínház-mesékhez honlapján többnyelvű letölthető fordításokat kínál, és színes, esztétikus módszertani segédletek is elérhetők, letölthetők. A németországi papírszínházas anyagok, segédletek megjelentetése terén a Don Bosco Kiadó jeleskedik. Rengetegféle papírszínházzal kapcsolatos kiadványuk jelenik meg, ezek a honlapon is nyomon követhetők, megrendelhetők. Különböző német képkártyasorozatok léteznek korosztályok (bölcsőde, óvoda, iskola) szerint csoportosítva fejlesztési cél és nevelési-oktatási témák szerint. A mesék mellett, például *Holle anyó*, találunk anyagokat a környezeti neveléshez, például évszakok témakörben, a testi neveléshez, mozgáshoz, sporthoz, a zenei neveléshez vagy a szociális-emocionális fejlődés segítéséhez. A környezeti nevelés számára a rajzolt történetek mellett fotókártyák is rendelkezésre állnak, például memóriajátékkal kiegészítve. A testi neveléshez elérhetők például gyermekjóga képkártyák, a hátoldalukon a pedagógus számára le van írva pontosan a mozdulatsor, amit a gyermeknek el kell végeznie, rövid utalás a gyakorlat egészségügyi, pedagógiai hasznára, és még egy verses mondóka is a gyakorláshoz. A zenei neveléshez elérhetők egyes német gyermekdalok szövegéhez készült képkártyák. A szociális-emocionális fejlődés segítése céljából a kamishibai lapokon a gyerekek érzelmekkel, arcokkal, élethelyzetekkel találkozhatnak, amiről beszélgethetnek megadott kérdések alapján, például: Mit gondolsz? Hogy érzi magát ez a kisfiú/kislány? Miről veszed ezt észre? Mi történhetett vele? Kiváló kiadványok segítik a szokások, ünnepek feldolgozását is, például farsang, húsvét, advent, karácsony. Aktualitásokkal is találkozhatunk a kiadványok között, még a koronavírus okozta megváltozott helyzet, az óvodai mindennapokra gyakorolt hatása és a gyermekek számára szükséges kapcsolódó

információkról is készült kiadvány, és projektmunkához is használhatók a kártyák. Megjelentek a papírfigurák, sík, talpas papírbábok is a papírszínházi történeteket kiegészítendő, amelyek segítségével a gyerekek eljátszhatják a történetet vagy annak egyes részleteit, dialógusait.

Mivel a gyerekek a kamishibai módszer használata során látják a pedagógust, idegen nyelven a megértést az ő mimikája, a gesztikulációja és a testbeszéde is segítheti. A (cél)nyelvi fejlesztés során a színes képek vonzóak, felkeltik az óvodáskorú gyerekek érdeklődését, ha mondókákkal párosítjuk őket, akkor a fonológiai tudatosságot is fejleszthetjük. Új, a gyerekeknek eddig ismeretlen szavakat – anyanyelven vagy idegen nyelven – hallanak a mese közben. Ezek megértését segítik a képek. Az óvodapedagógus újra és újra elismételheti ezeket a gyerekeknek, és természetesen ők is kimondhatják, elismételhetik az új szavakat. A színház a nyelv és a kommunikáció örömét közvetíti a gyerekek felé (Klement 2021). Amikor kisgyermekekkel nézzük a képeket és kimondjuk a hozzájuk tartozó szavakat, mondatokat, akkor a gyermekek élvezik a stimuláló nyelvi környezet előnyeit. A képek, a képeskönyv nézegetése, a mesélés, hangos olvasás, az éneklés, a nyelvi játékok és a rímek a szülők, pedagógusok támogatásával „motiválják a gyermekeket arra, hogy ők is megszólaljanak" az idegen nyelven (Klein–Márkus 2020: 36).

4. A német nemzetiségi nyelvi fejlesztés lehetőségei

„Hazánkban a magyarországi német közösséghez tartozó gyermekek nagyrészt „visszatanulják" őseik nyelvét, hiszen a legtöbben az óvodai nevelésben kezdenek először nyelvtanulásba. Ők jellemzően a német (nemzetiségi) kultúrát ismerve nőnek fel, hallgatják őseik zenéjét, látják táncaikat, de a német (anya)nyelvet családi körben nem sajátítják el, tehát anyanyelvi szinten még nem ismerik az előrehaladott asszimiláció miatt. Egymás között magyarul beszélnek, a német kérdésekre magyarul válaszolnak. A nemzetiségi önazonosításuknak fontos összetevője a nyelv és a kultúra" (Márkus–Gölcz 2018: 62).

Az iskolába kerülő német nemzetiségű gyermekek túlnyomó többségükben magyar nyelven szocializálódnak a családjukban, így az iskolára hárul az a feladat, hogy a német köznyelvet második nyelvként vagy idegen nyelvként megtanítsa nekik. Ez egybeesik a nemzetiségi családok szüleinek szándékával, akikben a származástudat még megvan, büszkék a német felmenőkre, de a szüleik sajnos a nyelvet és a kultúrát nem adták át nekik. A nyelvjárásokkal és a magyarországi németek történetével való ismerkedés is része a tanulmányaiknak, mert ez segíti a nemzetiségi identitásuk kialakítását, illetve erősítését (Erb és mtsai. 2010: 8).

Magyarországon több száz nemzetiségi óvoda és iskola működik – jellemzően a nemzetiség lakta területeken, vagyis Budapest környékén, Komárom-Esztergom megyében, Tolna, Baranya megyében –, néhány középiskola, egyetemen pedig a pedagógusképzésben lehet német nemzetiségi szakirányon tanulni.

4.1. Német nemzetiségi tartalmak, a kultúra, hagyományok, szokások közvetítése a papírszínház alkalmazása által

A német nemzetiségi tartalmak, a kultúra, hagyományok, szokások közvetítésére a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ oktatási referense, Karsainé Gasser Mária, akinek a szakterülete az óvodai nevelés, dolgozott ki jó gyakorlatot, melyet írásos beszámoló formájában rendelkezésemre bocsátott. A tőle kapott értékes információkat szeretném a következőkben megosztani. Az első mesekönyvünk, amit pályázati forrásból valósítottunk meg alapítványi kiadásban az *Eine faule Frau – A kemietliches Weib* címet viselte, és két mesét dolgozott fel Herger Ede: *Der Teufelsgipfel*; *Ungarndeutsche Volksmärchen* könyvéből: a címadó mesét és a *Brauttanz* címűt. Ez egy A3 nagyságú, fekvő formátumú könyv, amely naptárszerűen felállítható, így szemléltető eszközként is

használható. A gyermekek felé néznek a képek, a mesélő felé pedig a szöveg németül és tájnyelven, mint a papírszínházban. Mesénként 4, illetve 5 képből áll. Amikor ezt alkalmaztuk, akkor lehetőségünk nyílott az óvoda tetőterében egy kis meseszoba berendezésére, ahol mesepárnák, baldachin, fények, ritmushangszerek szolgálták a mesei hangulatot. Ide általában egyszerre 8–10 gyermekkel mentünk fel, és úgy meséltünk el egy-egy mesét eszközökkel megtámogatva a megértést (Karsainé Gasser Mária közlése nyomán).

A Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ óvodapedagógusok számára 2021 májusában egy padletet készített, amelyben helyet kapott a papírszínház is.[1] Gasser Mária már két mesét is átírt papírszínházi változatra. Az egyikben régi foglalkozásokkal ismerkednek a gyerekek (*Seilermeister*), amit mesejátékként adtak elő, a történetben kékfestő mester, asztalos, molnár és kötélverő mester szerepelnek. Akkoriban már használták a törökbálinti óvodában a papírszínházat, először egy saját készítésű fakeretben néhány Németországból beszerzett mesével vagy az óvónők által készített képekkel. Azt tapasztalták, hogy a gyerekek számára motiváló a papírszínház, a rituálé a mesekezdéssel, szívesen hallgatják ezeket a meséket, de éppúgy, mint a klasszikus diafilmek, több gyermeket csak rövid ideig tudnak lekötni. Valószínűleg az állóképek miatt, hiszen ez a nemzedék már az animációs filmeken nőtt fel. Ezért a papírszínházat kombinálták a fa figurákból álló asztali színházukkal is esetenként, amikor a papírszínház a hátteret adta, a figurákkal pedig egy kis mozgást vittek a cselekménybe. Ezekkel a gyerekek a mese előadása utáni játékidőben is szívesen játszottak, ez pedig lehetőséget adott a pedagógusnak – bekapcsolódva a játékukba – a nyelvi fejlesztésre is. A *Seilermeister* nyomdai kiadásban már úgy készült el, hogy a papírszínházi A3-as méretű képekhez (4 db) síkbábokat is nyomtattattak a mese főszereplőivel: anya, apa, három fiú, kékfestő mester, asztalos mester, kötélverő mester. Így a háttérképek és a síkbábok kombinációjával volt előadható a mese, a mellékszereplők (molnár, kocsis) a háttérképen szerepeltek, a főszereplők pedig síkbábként. Ennek a mesének a képei közül a falukép a sváb házakkal és a mező képe a ló vontatta kocsival más kontextusban is jól használhatónak bizonyult (Karsainé Gasser Mária közlése nyomán).

A *Regiöd vum Weidepam* könyv megismerésekor nagyon megtetszett belőle a *Der Stall* című mese. Egyszerűnek, jól feldolgozhatónak találtam, illetve nyelvileg jól előkészíthetőnek különböző játéktevékenységekkel. Ősszel kukoricaszárból lehet egy kis kunyhót építeni, ami istállóként szolgálhat, fakockákból, papírtéglákból istállót, fa vagy műanyag állatokkal terepasztalt; mindez a mese szókincsének megismerését más tevékenységek közben, hétköznapi játékszituációk során teszi lehetővé. Valamivel érdekessé kívántam tenni az előadást, így jött a hangeffektek ötlete (sepregetés hangja, kerekes kút hangja és vízcsobbanás, favágás, téglakoppanás, tehénkolomp), amivel a gyermekek figyelme fenntartható válik. A mese előadásához így fel tudtam használni a *Seilermeister* háttérképét és egyes síkbáb figuráit, csupán három istállót és egy bikát kellett még hozzá készíteni. Most azt tervezem, hogy kiegészítem a meseeszközt még több olyan háttérkép rajzával, amelyek több meséhez is autentikus hátteret biztosíthatnak (például sváb konyha, sváb szobabelső), illetve néhány síkbáb figurával is, amelyek segítségével még több sváb mese is eljátszható lenne (Karsainé Gasser Mária közlése nyomán). A *Der Stall* című mese papírszínház háttérrel, papírbábokkal eljátszva a korábban említett padleten nyelvjárási formában is megtalálható (*Ter Stall*) és videó formájában megtekinthető.

[1] https://www.padlet.com/maredkla/immai (letöltve: 2021.11.11.)

5. Empirikus kutatás

Ezekre az elméletekre és tapasztalatokra alapozva készült az online kérdőíves kutatásunk, melyet német nemzetiségi óvodákban végeztünk azzal a céllal, hogy feltárjuk, mennyire elterjedt a papírszínház a német nemzetiségi nevelésben-oktatásban, és milyenek az óvodapedagógusok tapasztalatai a papírszínházzal való munkával, annak fejlesztő hatásával kapcsolatban.

Célzottan a célnyelvi készségek fejlesztésre vonatkozóan is tettünk fel kérdéseket. A zárt kérdések feleletválasztós kérdések, míg a másik fejezetben feldolgozott nyílt kérdések egy mesegyűjtemény létrehozását szolgálják. Emellett egy jógyakorlat-gyűjtemény is ismertetésre kerül.

229 magyarországi német nemzetiségi óvodából 71 kitöltés érkezett az alábbi településekről: Bácsbokod, Bóly, Bonyhád, Budakeszi, Budapest XVII., XVIII., XX. kerület, Budaörs, Császártöltés, Csávoly, Csolnok, Dunabogdány, Harta, Kislőd, Lippó, Márkó, Mohács, Pécs, Pécsvárad, Pilisborosjenő, Pilisszentiván, Pilisvörösvár, Pusztavám, Sopron, Szekszárd, Szigetújfalu, Szombathely, Taksony, Tarján, Tolna megye, Tótvázsony, Törökbálint, Töttös, Vaskút, Vecsés, Veszprém, Villány. Bizonyos településekről több intézményből is érkeztek válaszok. A település megadása a kérdőív kitöltésénél nem volt kötelező.

A kérdőív demográfiai adatokat és a papírszínháznak a német nemzetiségi nevelésben-oktatásban való használatával kapcsolatos kérdéseket tartalmaz. Az eredményeket SPSS programmal dolgoztuk fel.

A megkérdezettek 83%-a ismeri és 65%-a használja is a papírszínházat. Aki nem használja, az vagy nem hallott róla, vagy pénzügyi akadályai vannak a beszerzésnek. A Csimota Kiadó által forgalmazott magyar, illetve német változatot nem ismeri mindenki egyformán, az óvodapedagógusok inkább magyar meséket használnak német nyelvű mesélésre. A német nyelvű anyagok nehezebben érhetőek el. Az ehhez szükséges lapokat a megkérdezettek közel fele interneten szerzi be, ami a többség szerint nehéz feladatnak tűnik. A papírszínházas mesélés előkészülete és használata a kitöltők több mint 70%-ának meglehetősen egyszerű feladat.

A zárt Likert-típusú kérdések eredményei rávilágítanak arra, hogy a gyerekek számára élvezetesebb a meseolvasás, ha a papírszínházat segítségül hívják. A megkérdezett óvodapedagógusok szerint a gyerekek 21,7%-a szereti és 76,1%-a nagyon szereti a papírszínházat. A gyerekek figyelemkoncentrációja nagyobb szintű, ezáltal a szövegértés is magasabb színvonalú. A vizuális támogatásnak köszönhetően a célnyelvi fejlődés egyértelműen kimutatható. Egyértelmű a fejlesztő hatás a szókincsgyarapodás terén és a német nyelvi hallás utáni értésben egyaránt.

Ennek ellenére az önálló mesélést közepes mértékben támogatja (1. ábra). Ahogy azt a szakirodalmak is alátámasztják, ez több kognitív képességterületen átívelő fejlesztési folyamat eredménye és a meglévő komplex memorikus funkciók függvénye.

1. ábra A papírszínház fejlesztő hatása a célnyelvi kommunikációt meghatározó képességterületeken
Forrás: saját szerkesztés 2021.

A részterületek közötti összefüggéseket Pearson-féle korrelációval számoltuk. Akinek a figyelme leköthető egy papírszínházas meséléssel, annak megfelelő szintű a koncentrációs képessége is, és egyértelműen szereti a foglalkozásokat. A figyelem, a koncentráció és az affektív tényezők, mint például a papírszínház kedvelése erősen befolyásolja a szókincs fejlődését, a hallás utáni értést, a kommunikációs kedvet és a kreativitást egyaránt. A függő és a független változók között közepes erősségű szignifikáns összefüggés van $p<0,01$.

Viszont a figyelem, a koncentráció és a kedvelés szóemlékezettel való összefüggésének vizsgálata gyenge együttjárást mutat, de itt is szignifikáns az összefüggés $p<0,05$. Ez úgy értelmezhető a mintánkon, hogy a szóemlékezet kis mértékben függ a figyelmi és koncentrációs funkcióktól és attól, hogy a gyermek szereti-e papírszínházas foglalkozásokat

A figyelem, a koncentráció és a hallás utáni értés az önálló képről való német nyelvű mesélés feltétele, de nem egyértelműen függvénye $p>0,05$. Ez azzal a szakirodalomban megjelenített ténnyel magyarázható, hogy itt már az előzetes tudás előhívásáról és használatáról, beszédprodukcióról van szó, melyek más terület által is befolyásoltak, komorbidak (1. táblázat).

1. táblázat Képességterületek összefüggésének vizsgálatai

		figyelem lekötés	koncentráció	kreativitás fejlesztése	német szókincs fejlődése	hallás utáni értés	komm. kedv jav.	német szóemlékezet	német önálló mesélés
figyelem lekötés	Correlation Coefficient	1,000	,850**	,286*	,359*	,361*	,418**	,339*	,089
	Sig. (2-tailed)	.	,000	,049	,017	,016	,005	,026	,567
koncentráció	Correlation Coefficient	,850**	1,000	,292*	,327*	,298*	,337*	,270	,067
	Sig. (2-tailed)	,000	.	,044	,030	,050	,025	,080	,664
kreativitás fejlesztése	Correlation Coefficient	,286*	,292*	1,000	,401**	,204	,499**	,497**	,364*
	Sig. (2-tailed)	,049	,044	.	,007	,184	,001	,001	,015
német szókincs fejlődése	Correlation Coefficient	,359*	,327*	,401**	1,000	,497**	,716**	,451**	,447**
	Sig. (2-tailed)	,017	,030	,007	.	,001	,000	,002	,002
hallás utáni értés	Correlation Coefficient	,361*	,298*	,204	,497**	1,000	,439**	,341*	,082
	Sig. (2-tailed)	,016	,050	,184	,001	.	,003	,025	,595
komm. kedv jav.	Correlation Coefficient	,418**	,337*	,499**	,716**	,439**	1,000	,453**	,369*
	Sig. (2-tailed)	,005	,025	,001	,000	,003	.	,003	,015
német szóemlékezet	Correlation Coefficient	,339*	,270	,497**	,451**	,341*	,453**	1,000	,413**
	Sig. (2-tailed)	,026	,080	,001	,002	,025	,003	.	,006
német önálló mesélés	Correlation Coefficient	,089	,067	,364*	,447**	,082	,369*	,413**	1,000
	Sig. (2-tailed)	,567	,664	,015	,002	,595	,015	,006	.

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Forrás: saját szerkesztés 2021.

A lineáris regresszió ANOVA táblája egyértelműen mutatja, hogy az óvodapedagógusok véleménye szerint a papírszínház kedvelése predesztinálja a papírszínház figyelemtartásra vonatkozó fejlesztő hatását, de a koncentrációét nem (2. táblázat).

2. táblázat A papírszínház kedvelés, figyelemtartás és koncentráció összefüggése

	B	Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
figyelem	,543	,207	,588	2,629	,012
koncentráció	,232	,207	,251	1,124	,267

Dependent Variable: a papírszínház kedvelése

Forrás: saját szerkesztés 2021.

A papírszínház hatása a német szókincs fejlődésére szignifikáns együttjárással bizonyított ($p<0,01$), és ez a kapcsolat egyértelműen pozitív hatást jelez előre a hallás utáni értés és a kommunikációs kedv javítására (3. táblázat). Gyengébb predesztináló értékkel ugyan, de a német nemzetiségi óvodapedagógusok szerint a német önálló mesélés függvénye a célnyelvi szókincs megfelelő fejlődése (3. táblázat).

3. táblázat A német szókincs fejlődésének hatása a hallás utáni értés, a kommunikációs kedv javítása és az önálló mesélés képességeire

	B	Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
hallás utáni értés	,260	,115	,261	2,265	,029
komm. kedv javítása	,455	,118	,501	3,861	,000
német önálló mesélés	,197	,101	,217	1,947	,059

Dependent Variable: német szókincs fejlődése

Forrás: saját szerkesztés 2021.

Összegzés

A papírszínház tökéletes eszköze a korai holisztikus fejlesztésnek és azon belül az idegen nyelvi és nemzetiségi nevelésnek. Hatékony és sikeres alkalmazása ugyanakkor nagymértékben múlik a megfelelő ismeretekkel, képességekkel, attitűdökkel és autonómiával rendelkező pedagóguson (vö. Kovács–Trentinné Benkő 2011).

Az online kérdőíves kutatásunkat azzal a céllal végeztük a német nemzetiségi óvodapedagógusok körében, hogy feltárjuk, mennyire elterjedt a papírszínház a német nemzetiségi nevelésben-oktatásban, és milyenek az óvodapedagógusok tapasztalatai a papírszínházzal való munkával, annak fejlesztő hatásával kapcsolatban. A megkérdezettek többsége ismeri és használja a papírszínhátat.

A zárt Likert-típusú kérdések összesített eredményei egyértelműen rávilágítanak arra, hogy a gyerekek számára élvezetesebb a meseolvasás, ha a papírszínházat segítségül hívják. Figyelemkoncentrációjuk nagyobb szintű, ezáltal a szövegértés is magasabb színvonalú. A vizuális támogatásnak köszönhetően a célnyelvi fejlődés egyértelműen kimutatható, mely elsősorban a célnyelvi kommunikáció területén jelentős. Egyértelmű a fejlesztő hatás a szókincsgyarapodásban és a német nyelvi hallás utáni értésben egyaránt.

A közeljövőben érdemes lenne egy nagymintás kutatást folytatni a témában, jógyakorlatokat gyűjteni az alkalmazhatóság területeiről és megosztani őket a pedagógusokkal a célnyelvi kommunikáció nagyobb fokú fejlesztése érdekében.

Irodalom

Árva V. 2019. Picture Books for Science Education in Bilingual Kindergartens. In: Camps-Casals, N.–Canals Botines, M.–Medina Casanovas, N. (eds.): *Storytelling Revisited. 2018. Gender, Language, Music, Cinema (15–24)*. Vic: Universitat de Vic. http://hdl.handle.net/10854/5979 (letöltve: 2021.05.24.)

Bereczkiné Záluszki A. 2018. Supporting Aesthetic Emotions Development by Literature in Nursery. In: Bajzáth A.–Bereczkiné Záluszki A. (eds.): *Beyond Inclusion – Early Childhood Education and Care in Hungary*. Budapest: Józsefváros Joint Crèches – Eötvös Loránd University Faculty of Primary and Pre-School Education, 80–92.

Csányi D.–Simon K.–Tsík S. (szerk.) 2016. *Papírszínház – módszertan kézikönyv*. Budapest: Csimota Kiadó.

Erb M.–Englenderné Hock I.–Heltainé Panyik E.–Heves F.–Klein Á.–Knáb E.–Manz A.–Manzné Jäger M.–Müller, M.–Rainer, P.–Seiler, H.–Szauer Á. 2010. *Gyökerek és szárnyak. A magyarországi németek nevelési, oktatási és közművelődési programja*. Budapest.

G. Gődény A. 2020. Papír/színház, vagy amit akartok… A mesé(LÉS)ben rejlő fejlesztési lehetőségek az alsó tagozaton. In: Lózsi T.–Pölcz Á. (szerk.): *Disciplina in fabula. Közelítések a meséhez*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 203–215.

Gruschka, H.–Brandt, S. 2016. *Mein Kamishibai. Das Praxisbuch zum Erzähltheater*. München: Don Bosco.

https://csimota.hu/termekkategoria/papirszinhaz (letöltve: 2021.05.21.)

https://www.donbosco-medien.de/kamishibai/c-22 (letöltve: 2021.05.21.)

https://www.padlet.com/maredkla/immai (letöltve: 2021.05.21.)

https://www.udpi.hu/hu/ (letöltve: 2021.05.21.)

Klein Á.–Márkus É. 2020. Képeskönyvek nyelvjárásban. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat* 8(3): 35–54.

Klement, S. 2021. *Sprache entdecken mit Kindern von 3–6. Sprachförderung mit dem Kamishibai*. In: Kamishibai – eine geniale Methode, Geschichten-Tipps. http://www.mein-kamishibai.de/sprache-entdecken-mit-kindern-von-3%E2%80%936 (letöltve: 2021.05.21.)

Kovács J.–Trentinné Benkő É. 2003, 2011. *A Task-based Reader on Methodology and Children's Literature.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 194. (1. kiadás 2003., 5. kiadás: 2011)

Makkai K. 2011. *Könyvmutatványosok*. https://konyvmutatvanyosok.wordpress.com/2011/10/20/papirszinhaz-azaz-a-kamishibai/ (letöltve: 2021.05.21.)

Nagy-Jónás I.–Svraka B. 2020. Autizmus és papírszínház. In: Endrődy O.–F. Lassú Zs.–Svraka B. (szerk.): *Sokszínű pedagógia*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 326–340.

Trentinné Benkő É. 2014. Meseelemzés a korai idegen nyelvi fejlesztéssel kapcsolatos pedagógushallgatói nézetek, kompetenciák, tanulási eredmények feltárására. In: Márkus É.–Trentinné Benkő É. (szerk.): *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata: Konferenciaelőadások és háttértanulmányok*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 390–411.

Trentinné Benkő É. 2015. *A korai kétnyelvűség támogatására szolgáló pedagóguskompetenciák és pedagógusképzés*. Takács Etel Pedagógiai Alapítvány kötetek. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Trentinné Benkő É. 2017. Gyermekközpontú pedagógusokkal a gyermekközpontú óvodai nevelésért: A pedagógusképzés szemléletformáló szerepe és a szakmai megújulás lehetőségei. In: Pálfi S.–Vargáné Nagy A. (szerk.): *Kora gyermekkori nevelés szakmai megújításának útjai, lehetőségei 1.* Debrecen: Egyetemi Kiadó, 20–31.

Trentinné Benkő É.–Árva V.–Medina-Casanovas, N.–Canals-Botines, M. 2021. English Language Children's Literature as a Springboard for Teacher-Researcher International Collaboration. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat* 9(1): 39–56.